

**ПРО ДЕЯКІ ЕЛЕМЕНТИ МЕТОДИКИ ВИКОРИСТАННЯ ЕЛЕКТРОННИХ ВІДКРИТИХ СИСТЕМ
ДЛЯ ДУХОВНО-МОРАЛЬНОГО РОЗВИТКУ ОСОБИСТОСТІ
В НЕФОРМАЛЬНІЙ ОСВІТІ ДОРΟΣЛИХ**

Нині спостерігається загальне падіння суспільної моралі та низький рівень духовності в сучасному соціумі. Цей факт обумовлений втратою вищих духовних цінностей людством взагалі та кожною окремою людиною зокрема. На противагу такому моральному стану сучасного суспільства де ні де з'являються паростки, що свідчать про те, що існують люди, які керуються в своєму житті духовними цінностями, мають розвинуті моральні якості. Внаслідок цього бачимо гостру необхідність у проведенні психолого-педагогічної роботи, спрямованої на духовно-моральний розвиток особистості, оскільки увесь світ, всі світові події, ситуації в суспільстві, якість соціального життя залежать від людської діяльності, тому що створюються людством і конкретно діями кожної окремої особистості.

У зв'язку з актуальністю даного питання вважаємо доцільним та ефективним в неформальній освіті розвивати особистість дорослої людини в напрямку духовності та моральності, використовуючи для цього електронні відкриті системи та їх інформаційні ресурси, що набувають популярності в навчальному просторі. Обґрунтуємо нашу думку. По-перше, чому розвивати духовність потрібно у дорослих? Вважаємо, що доросла людина має більший та вагомий вплив на соціум, саме від дорослих залежить якісне наповнення кожної сфери життєдіяльності в суспільстві, і як наслідок – розвиток та прояв духовності в соціумі. По-друге, чому саме цей розвиток необхідно здійснювати в неформальній освіті? Тому що, на нашу думку, інші види освіти дорослих не зможуть надати ефективних результатів у цьому напрямку. Наприклад, формальна освіта буде діяти в певних рамках за затвердженими програмами, інформальна освіта – навпаки, може проявитись в неусвідомлених, нецілеспрямованих процесах навчання. По-третє, чому саме цей процес повинен здійснюватись завдяки електронним відкритим системам? Ми вже наголосили на тому, що електронні відкриті системи та їх інформаційні ресурси стають актуальними, і не тільки в інформаційному просторі, а і у навчальному. Використовуючи їх у навчальному середовищі, можна зняти обмеження щодо подання навчального матеріалу в просторі, часі, в наочності тощо.

Отже, уточнимо, що маємо на увазі під «відкритими електронними інформаційними ресурсами».

Спочатку з'ясуємо, що таке «відкритий доступ». Кільченко А. В., посилаючись на Будапештську Ініціативу «Відкритий доступ», зазначає, що відкритий доступ – це безкоштовний, швидкий, постійний, повнотекстовий доступ в режимі реального часу до наукових та навчальних матеріалів, що реалізовується для будь-якого користувача у глобальній інформаційній мережі та надається переважно до рецензованих науково-дослідних журналів [3].

Надалі проаналізуємо поняття «електронні інформаційні ресурси». Так, у монографії [1, с. 141], «електронний інформаційний ресурс» визначено, як такий що зберігається в електронному форматі і може бути знайдений та перетворений засобами електронної мережі або іншої електронної технології опрацювання даних (наприклад, CD-ROM). Під «інформаційним ресурсом» розуміють сукупність документів у інформаційних системах (бібліотеках, архівах, банках даних тощо) або сукупність інформаційних продуктів певного призначення, які необхідні для забезпечення інформаційних потреб споживачів у визначеній сфері діяльності [1, с. 142]. Також, розрізняють «електронні освітні ресурси», що є сукупністю електронних інформаційних об'єктів (документів, документованих відомостей та інструкцій, інформаційних матеріалів та ін.), інформаційно-об'єктне наповнення

електронних інформаційних систем (електронних бібліотек, архівів, банків даних, інформаційно-комунікаційних мереж та ін.), призначених для використання в інформаційно-освітньому середовищі для інформаційного забезпечення функціонування і розвитку системи освіти. За напрямками використання ЕОР мають певний поділ [1, с. 141].

Таким чином, під терміном «відкриті електронні інформаційні ресурси» будемо розуміти відомості та дані, що можуть бути застосовані як навчальні матеріали, які збираються, оброблюються, зберігаються та видаються за запитами користувачів у глобальній інформаційній мережі безкоштовно, швидко в режимі реального часу.

Враховуючи вищезначене, нами було проведено дослідження щодо використання електронних відкритих систем та їх інформаційних ресурсів для духовно-морального розвитку особистості в неформальній освіті дорослих. В результаті дослідження розроблено авторську методику використання електронних відкритих систем для духовно-морального розвитку особистості в неформальній освіті дорослих. Представимо детальніше деякі елементи даної методики, але попередньо визначимо такі педагогічні терміни, як «методика», «метод». Так, за Ягуповим В. В. методика - це конкретні принципи, форми та засоби використання методів, за допомогою яких здійснюється більш глибоке пізнання різноманітних педагогічних проблем та їх розв'язання [7]. Під «методами» Кузьмінський А. І. має на увазі упорядковані способи діяльності вчителя й учнів, спрямовані на ефективне вирішення навчально-виховних завдань [5].

Отже, головною ідеєю застосування вищезначеної методики є духовно-моральний розвиток особистості з використанням електронних відкритих систем в неформальній освіті дорослих.

Цільова аудиторія, в якій може бути застосована дана методика, розрахована на дорослих людей, які розвиваються або намагаються розвиватися як особистості у духовно-моральному напрямку; клієнти психолога; слухачі післядипломної освіти за фахом «психологія»; слухачі навчальних підрозділів неформальної освіти; вільні слухачі.

Серед класифікації щодо взаємодії педагог-учень ми зупинилися на тій, що виділяє три види методів навчання: пасивний, активний та інтерактивний. Багато хто з фахівців ототожнює активні та інтерактивні методи, однак, не зважаючи на спільність, вони мають відмінності, вважає Кузнецов А. В. [4, с. 5]. Погоджуємося з його думкою, що інтерактивні методи можна розглядати як більш сучасну форму активних методів [4, с. 5]. «На відміну від активних методів, інтерактивні зорієнтовані на більш широку взаємодію учнів не тільки з викладачем, а й друг з другом та на домінування активності тих, хто навчається» [4, с. 6].

У нашій методиці використано традиційні методи: лекція, самостійна робота, тести, опитування. До активних методів ми віднесли: семінар, індивідуальну роботу, бесіду, консультацію. Серед інтерактивних методів було застосовано роботу в групі, круглий стіл, дискусію, ситуаційний аналіз, групове обговорення, вирішення ситуаційних задач, тренінг, мозковий штурм, рольову гру, візуалізацію.

Навчальний процес з використанням вищенаведених методів в умовах неформальної освіти дорослих спирається на певні принципи навчання, які запропоновані Івановою С. М. [2, с. 139-140] та частково використані нами у представленій методиці:

- 1) спільна діяльність суб'єктів навчання, що забезпечує дискусійне, а тому швидке, рішення проблем;
- 2) раціональне поєднання колективних та індивідуальних форм і способів навчальної роботи, що базується на колективному характері навчального процесу, враховує індивідуально-психічні особливості суб'єктів учіння при застосуванні різноманітних методів й форм навчальної діяльності;
- 3) індивідуальний підхід до навчання, що забезпечується рішенням особистих потреб суб'єктів навчального процесу, наявністю вільного часу, фінансових ресурсів та ін.;
- 4) свобода учасників навчального процесу у виборі певних цілей, джерел, засобів, термінів, часу, місця навчання, оцінювання результатів навчання; затребуваності результатів навчання практичною діяльністю учасників навчання та ін.;

5) систематичність й послідовність, що базується на послідовному та зумовленому завданнями неформальної освіти та віковими особливостями тих, хто навчається;

6) свідомий підхід до навчання, який зумовлюється тим, що знання є надбанням людини в результаті самостійної свідомої діяльності та обумовлюються мотивацією до навчання, потребою в знаннях для духовно-морального розвитку особистості;

7) пріоритетність самостійного навчання, що забезпечує можливість довільного ознайомлення з навчальними матеріалами, запам'ятовування термінів, понять, класифікацій, осмислення процесів і технологій їх виконання;

8) активність і самостійність полягає у самостійній розумовій та внутрішній праці особистості, в якій вона активізує та реалізує самосвідомість, самопізнання, самовдосконалення, саморозвиток;

9) наочність, що забезпечує демонстрацію процесів, дій та цілеспрямоване залучення органів відчуттів до сприймання й переробки навчального матеріалу;

10) ґрунтовність, який вимагає, щоб знання запам'ятовувалися тими, хто навчається, відповідали практичній діяльності суб'єктів навчання та сприяли подальшому просуванню у практичній діяльності та були базою для формування духовного світогляду.

Формами застосування обраних методів в представленій методиці є індивідуальна форма навчання та групова. До індивідуальної форми ми віднесли: консультацію, індивідуальне завдання, індивідуальне заняття. До групової форми - лекцію, семінар, вебінар, тренінг, веб-конференцію. Електронне листування та практична робота можуть застосовуватися при індивідуальній формі і при груповій формі навчання.

Методика навчання передбачає засоби, серед яких нами виділено засоби ІКТ, а саме - електронні відкриті системи та їх інформаційні ресурси, тому що вони потребують детальнішої уваги в нашому дослідженні. Засобами навчального процесу при впровадженні методики є: програмне забезпечення, системні програми, прикладні програми, сервісні програми, програми з підготовки презентацій ті інші подібні; комп'ютер, ноутбук, нетбук, айпад, планшет, смартфон, айфон та інші гаджети. Засоби, що вище перелічені, у функціональній взаємодії дають доступ до ресурсів: Інтернет-ресурсів та веб-ресурсів, завдяки котрим відкривається можливість використання таких електронних відкритих систем, як Інтернет-телефонія (сервіси конференц-зв'язку, Skype, Viber, ICQ та ін.), електронна пошта, пошукові системи, платформи для проведення вебінарів, електронні бібліотеки, відео-сервіси та таких ресурсів, як мережні ресурси (соціальні мережі, сайти, веб-сторінки, форуми та ін.).

Перевагами методики, елементи якої були представлені вище, вважаємо: відповідність потребам дорослих розвиватися особистісно у духовно-моральному напрямку, навчаючись за формою неформальної освіти; та спрямованість на створення умов для духовно-морального розвитку особистості та духовності в суспільстві взагалі, використовуючи засоби ІКТ.

Враховуючи актуальність проблематики духовно-морального розвитку особистості та популярність використання ІКТ, а серед них - електронних відкритих систем та їх інформаційних ресурсів для самоосвіти та навчання, подальшими перспективами нашого дослідження бачимо отримання результатів реалізації навчальної методики використання електронних відкритих систем для духовно-морального розвитку особистості в неформальній освіті дорослих.

Сподіваємось, що поширення психологічних знань, їх реалізація у сфері неформальної освіти, залучення громадян до гуманістично спрямованих тренінгів, конференцій, семінарів, об'єднання людства навколо міжнародних проектів духовного напрямку може стати однією з форм самовиховання, самоосвіти [6, с. 149] та саморозвитку особистості.

Список використаних джерел

1. Електронні бібліотечні інформаційні системи наукових і навчальних закладів: монографія / [Спірін О. М., Іванова С. М., Новицький О. В. та ін.]; за наук. ред. проф.

В. Ю. Бикова, О. М. Спіріна. – К. : Педагогічна думка, 2012. – 176 с.

2. Іванова С. М. Використання системи EPrints як засобу інформаційно-комунікаційної підтримки наукової діяльності в галузі педагогічних наук: дис... . канд. пед. наук: 13.00.10 / Світлана Миколаївна Іванова. – К., 2015. – 317 с.

3. Кільченко А. В. Використання електронних інформаційних систем відкритого доступу для планування наукових досліджень в галузі освіти [Електронний ресурс] / А. В. Кільченко // Інформаційні технології і засоби навчання. – 2015. - № 5 (49). - С. 176-186. – Режим доступу : <http://journal.iitta.gov.ua/index.php/itlt/article/view/1300>. – Дата доступу 28.11.2015.

4. Кузнецов А. В. Методические указания по организации активных и интерактивных форм проведения занятий / Кузнецов А. В.; отв. за выпуск к. ю. н., профессор О. И. Клоц. - Тюмень: ГАОУ ВПО ТО «ТГАМЭУП», 2013. – 25 с.

5. Кузьмінський А. І. Педагогіка у запитаннях і відповідях / А. І. Кузьмінський, В. Л. Омеляненко // Навч. посіб. - К. : - Знання, 2006. – 311 с.

6. Пічугіна І. С. Особливості духовного розвитку особистості у сучасному суспільстві [Електронний ресурс] / І. С. Пічугіна // Зб. матер. II Всеукр. наук.-практ. конф. молод. уч. «Наукова молодь-2014» – К.: ІТЗН НАПН України, 2014. – С. 147-150. – Режим доступу http://lib.iitta.gov.ua/9155/1/%D0%97%D0%B1%D1%96%D1%80%D0%BD%D0%B8%D0%BA_%D0%9D%D0%B0%D1%83%D0%BA%D0%BE%D0%B2%D0%B0%20%D0%BC%D0%BE%D0%BB%D0%BE%D0%B4%D1%8C%202014%21%21%21.pdf

7. Ягупов В. В. Педагогіка: навч. посібник / Ягупов В. В. – К.: Либідь, 2002. – 560 с.